

4. Стасенко В. І. До питання про визначення поняття вуличної злочинності / В. І. Стасенко // *Право і суспільство*. – 2012. – № 3. – С. 209–212.
5. Краюшкина М. М. Криминологическая характеристика и мотивация преступлений, совершаемых на улицах города / М. М. Краюшкина // *Теория и практика общественного развития*. – 2013. – № 2. – С. 309–312.
6. Овчинский А. С. Преступное насилие. Преступность в городах / А. С. Овчинский / сост. и вступ. сл. Овчинского А. С., Овчинского В. С. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 408 с.
7. Шакун В. І. Нинішні проблеми боротьби зі злочинністю й урбанізація / В. І. Шакун // *Право України*. – 1997. – № 7. – С. 49–53.
8. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність в Україні : Дис... д-ра юрид. наук за спец. : 12.00.08 / В. І. Шакун ; Українська академія внутрішніх справ. – К., 1996. – 351 с.
9. Лысодед А. В. О развитии архитектурной криминологии / А. В. Лысодед // *Вісник Харківського університету*. Серія : «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова» : в 2 ч. – Х., 2001. – № 506. – Ч. 1. – С. 25–27.

УДК 343.546

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛІЗАЦІЇ РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

FOREIGN EXPERIENCE CRIMINALIZATION OF CORRUPTION OF MINORS

Фурса В.В.,

ад'юнкт кафедри кримінального права та криминології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті на основі аналізу теоретичних положень кримінального права та кодифікованих актів деяких зарубіжних країн досліджується кримінальна відповідальність за розпусні дії.

Ключові слова: розбещення неповнолітніх, розпусні дії, удосконалення кримінального законодавства, статеві злочини, статеві недоторканність.

В статье на основе анализа теоретических положений уголовного права и кодифицированных актов некоторых зарубежных стран исследуется уголовная ответственность за развратные действия.

Ключевые слова: развращение несовершеннолетних, развратные действия, совершенствование уголовного законодательства, половые преступления, половая неприкосновенность.

On the basis of theoretical analysis of the criminal law and codified acts of some foreign countries investigated criminal penalties for indecent assault. The theme of sexual offenses and particularly sexual crimes against minors and remains relevant today. They represent an increased danger to society, and the position that the baby because of her physical and mental immaturity, needs and enhanced health care has long been universally recognized. As a result of committing a sexual offense against a person is under 18 years old are often violated its subsequent normal physical and mental development. Such persons may form wrong from a moral point of view, the idea of sex, and subsequently ruled deformation and personality. It should also be borne in mind that sexual crime is highly latency, as reported cases of this category of crimes do not reflect reality. In the integration of Ukraine into the European space is necessary to bring existing legislation into line with European standards. Is no exception improving the standards of criminal responsibility for corruption of minors. As part of the work done we tried to outline the scope of criminal law which can serve as a basis for improving not only the century. 156 of the Criminal Code of Ukraine "Corruption of minors", and a general section IV "crimes against sexual freedom and sexual integrity" Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: corruption of minors, indecent assault, improvement of criminal law, sex crimes, sexual integrity.

Тема статевих злочинів, зокрема статевих злочинів проти неповнолітніх, і нині залишається актуальною. Вони становлять підвищену суспільну небезпеку, а положення про те, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує посиленої охорони й піклування, уже давно отримало загальне визнання. Унаслідок учинення статевого злочину щодо особи, яка не досягла 18 років, нерідко порушується її подальший нормальний фізичний і психічний розвиток. У таких осіб можуть формуватися неправильні з морального погляду уявлення про статеві стосунки, а згодом не виключена й деформація особистості. Також варто мати на увазі, що статевим злочинам властива висока латентність, тому зареєстровані випадки цієї категорії злочинів не відображають реальної дійсності.

Це значною мірою активізувало пошуки шляхів удосконалення чинного законодавства в Україні. Прийнятий у 2001 році Кримінальний кодекс України (далі – КК України) розширив у ч. 2 ст. 156 склад злочину «розбещення неповнолітніх» кваліфікованими ознаками. Хоча законодавець і вносить позитивні зміни до вказаної статті, проте вважаємо, що для формування більш досконалої кримінально-правової норми необхідно аналізувати зарубіжне законодавство про кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх та інші статево-моральні злочини проти неповнолітніх.

Проблеми загальної кримінально-правової й криминологічної характеристики злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності відображено в роботах Ю.В. Александрова, П.П. Андрушка, Ю.М. Антоняна, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, Л.П. Брич, В.В. Голіни, О.М. Джужі, О.О. Дудорова, О.О. Жижиліненка, О.М. Ігнатова, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, В.В. Кузнєцова, А.С. Лукаш, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, А.В. Савченка, О.О. Світличного, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, М.І. Хавронюка, С.В. Чмута, Я.М. Яковлева та інших.

Згідно з кримінальним законодавством Німеччини, відповідальність за розпусні дії настає за § 176 КК ФРН «Сексуальні зловживання щодо дітей». Диспозиція абзацу 1 цього параграфу містить таке положення: «Хто вчиняє сексуальні дії щодо особи, яка не досягла чотирнадцятирічного віку (дитини), або дозволяє робити їх їй щодо себе, карається ...».

Аналогічне покарання передбачене в разі схилення дитини до того, щоб вона здійснювала сексуальні дії стосовно третьої особи, або у випадку дозволу третьої особи здійснювати такі дії щодо себе (абзац 2 § 176 КК ФРН). Крім того, в рамках цього параграфу передбачена кримінальна відповідальність для особи, яка:

- 1) здійснює сексуальні дії в присутності дитини;
- 2) схиляє дитину здійснювати сексуальні дії з нею;

3) здійснює вплив на дитину шляхом демонстрації порнографічних ілюстрацій, зображень, даючи прослуховувати магнітофонні записи порнографічного змісту або ведучи відповідні розмови (абзац 3 § 176 КК ФРН) [1, с. 107–109].

Аналіз положень дає змогу з упевненістю вказати, що передбачені кримінальним законом ФРН сексуальні зловживання щодо дітей містять досить докладний опис дій, які в кримінальному праві України вважаються розпусними. Варто також відмітити положення, відповідно до якого вчинення розпусних дій у присутності дитини за КК ФРН буде злочином лише у випадку, якщо потерпілий спостерігає за ними [1, с. 109]. Тобто сам по собі факт присутності потерпілого не дає підстав для притягнення винного до кримінальної відповідальності за розбещення неповнолітніх. Потрібно, щоб потерпілий безпосередньо спостерігав за такими діями. Можливо, саме таким способом законодавець намагався закріпити твердження, що розбещення неповнолітніх може вчинюватися лише з прямим умислом.

Кримінальна відповідальність за розпусні дії регламентована в главі VII КК Франції «Про зазіхання на неповнолітніх осіб і на сім'ю». Цим розділом встановлена кримінально-правова відповідальність за «сексуальне посягання щодо неповнолітньої особи, яка не досягла п'ятнадцятирічного віку, здійснене повнолітньою особою без застосування насильства, примушування, погрози або обману» (ст. 227-25 КК Франції) [2]. Відразу хотілось відмітити обставину, що французький законодавець встановлює відповідальність за розпусні дії лише повнолітньої особи, тобто особи, якій виповнилося 18 років. Уважаємо, що це положення може бути використане під час удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність за розбещення.

Серед кваліфікуючих ознак цього злочину передбачено вчинення такого злочину:

- 1) законним, природним або прийомним родичем по висхідній лінії або іншою особою, що має владу над потерпілим;
- 2) особою, яка зловживає владою у зв'язку з наданими їй повноваженнями;
- 3) декількома особами, які діють як виконавці або співучасники;
- 4) якщо воно супроводжувалося виплатою винагороди;
- 5) якщо неповнолітній був залучений у контакт із виконавцем злочинного діяння завдяки використанню телекомунікаційних мереж під час поширення повідомлень, адресованих невизначеному колу осіб (ст. 227-6 КК Франції).

Необхідно зауважити, що в КК Франції передбачено досить широке коло кваліфікуючих обставин. Закріплені у французькому кримінальному законі кваліфікуючі ознаки істотно підвищують рівень суспільної небезпеки розпусних дій. Уважаємо, що цей досвід заслуговує на позитивну оцінку й може бути використаний для впровадження у вітчизняне законодавство.

Також у ст. 227-27 КК Франції встановлена відповідальність за розпусні дії, вчинені щодо неповнолітньої особи, але яка досягла п'ятнадцятирічного віку [2].

Окремою нормою КК Франції передбачена відповідальність за сприяння або спробу сприяти розбещення неповнолітньої особи (ст. 227-22). Кваліфіковані види цього суспільно небезпечного діяння утворюють його вчинення:

- щодо неповнолітнього, який не досяг п'ятнадцятирічного віку;
- усередині будь-якого шкільного або виховного закладу або у випадках входу чи виходу учнів на підступах до такої установи;
- якщо неповнолітній був залучений у контакт із виконавцем злочинних дій завдяки використанню телекомунікаційних мереж під час поширення повідомлень, адресованих невизначеному колу осіб.

У рамках цієї самої статті КК Франції закріплена відповідальність за самостійне діяння у вигляді дій повнолітніх осіб, спрямованих на організацію зборищ, на яких учиняються акти експліцитізму або сексуальні контакти, під час яких неповнолітній присутній або в яких він бере безпосередню участь [2].

КК Швейцарії всі діяння, які посягають на статеву недоторканність неповнолітніх, об'єднує в підрозділ розділу 5 «Злочинні діяння проти статевої недоторканності». При цьому самостійної норми про відповідальність за розпусні дії не передбачено [3].

Під кримінально-правову заборону поставлені будь-які сексуальні дії з дітьми віком до шістнадцяти років (ст. 187). В окрему норму винесені положення про відповідальність за сексуальні дії із залежними особами. Зокрема, ст. 188 КК Швейцарії встановлена відповідальність для тих, «хто з неповнолітньою особою, котра не досягла шістнадцятирічного віку, знаходиться в залежності від нього як від вихователя, від особи, яка піклується про неї, або залежить по роботі або іншим чином, здійснює сексуальну дію, використовуючи цю залежність». Укладення шлюбу між винним і потерпілим може стати підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання [3]. Отже, законодавець Швейцарії закріпив статус спеціального суб'єкта злочину й разом із тим механізм звільнення від кримінальної відповідальності. Указані положення також деякою мірою можуть бути використані під час удосконалення ст. 156 КК України.

Також варто вказати, що ст. 194 КК Швейцарії встановлена кримінальна відповідальність за експліцитістські дії [3].

У Великобританії питанням протидії статевим злочинам присвячений Закон про сексуальні правопорушення 2003 року. Цим нормативно-правовим актом встановлено кримінальну відповідальність за низку злочинів проти статевої недоторканності неповнолітніх. Так, зокрема, кримінальним визнається діяння у вигляді сексуального нападу на дитину у віці до 13 років. Ознаками такого злочину є, наприклад, навмисне доторкання до тіла дитини, що має сексуальний характер [4].

Окремою нормою регламентована відповідальність за втягнення або заохочення дитини до заняття сексуальною діяльністю. Як самостійні злочини виокремлюються вчинення сексуальних дій у присутності дитини, а також примушування дитини спостерігати за статевим актом. Метою таких злочинів закріплено задоволення сексуальних потреб винного [4]. Як бачимо, законодавець Сполученого Королівства закріплює такий елемент складу злочину, як мета. Уважаємо, що таке положення потребує вивчення й розробки з метою подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері забезпечення статевої недоторканності неповнолітніх.

Обтяжуючими ознаками за статеві злочини проти неповнолітніх є вчинення цих злочинів у родині, використання довірчих взаємин [4].

КК США також містить низку положень, що стосуються в тому числі і статевих злочинів проти неповнолітніх. Необхідно відзначити передусім наявність у цьому законі норми-дефініції, присвяченої поняттю сексуального контакту. У цій нормі визначено, що сексуальним контактом є будь-яке торкання статевих або інших інтимних органів або частин тіла для того, щоб задовольнити статеву пристрасть [5].

При цьому встановлена відповідальність за напад із сексуальних мотивів (ст. 213.4). Особа, яка вчиняє з іншою особою, що не перебуває з нею в подружніх стосунках, будь-який сексуальний контакт чи робить так, щоб така особа вчинила сексуальний контакт із нею, винна в учиненні нападу із сексуальних мотивів, якщо:

- 1) вона знає, що такий контакт образливий для іншої особи;

2) вона знає, що інша особа страждає на психічну хворобу або має вади, які позбавляють її здатності оцінювати характер своєї поведінки;

3) вона знає, що інша особа не усвідомлює, що відбувається статевий акт;

4) інша особа не досягла десятирічного віку;

5) вона істотно обмежила здатність іншої особи оцінювати або контролювати свою поведінку шляхом використання без відома жертви наркотичних, одурманюючих чи інших речовин для того, щоб запобігти опору;

6) інша особа не досягла 16-річного віку і злочинець старший за іншу особу не менше ніж на 4 роки;

7) інша особа не досягла віку 21 років, а особа, яка вчиняє сексуальний напад, є її опікуном чи іншою особою, відповідальною за загальний нагляд за нею та її благополуччям;

8) інша особа законним чином позбавлена волі або утримується в лікарні чи іншому закладі й злочинець володіє щодо неї наглядовою або дисциплінарною владою

[5]. Особливістю цієї норми є те, що сексуальний напад учиняється щодо особи, яка не перебуває з нападником у подружніх стосунках.

У ст. 213.5 Примірною кримінального кодексу США також установлена відповідальність за непристойне оголення [5]. Як і в попередньому випадку, відповідальність настає лише в разі вчинення такого діяння щодо особи, яка не є одним із подружжя.

Як висновок хотілося б зазначити, що в умовах інтеграції України в Європейський простір виникає необхідність приведення чинного законодавства у відповідність до Європейських норм. Не є винятком і вдосконалення норми про кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх. У рамках виконаної роботи ми спробували окреслити коло кримінально-правових норм, які можуть слугувати основою для вдосконалення не тільки ст. 156 КК України «Розбещення неповнолітніх», а й загалом розділу IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості» Особливої частини КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уголовный кодекс ФРГ / перев. с немец. и предисл. А.В. Серебренниковой. – М. : Зерцало, 2000. – 208 с.
2. Уголовный кодекс Франции по состоянию на 19.12.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://yurist-online.org/publ/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_zarubizhne_zakonodavstvo/kriminalnij_kodeks_franciji_ugolovnyj_kodeks_francii/12-1-0-82.
3. Уголовный кодекс Швейцарии по состоянию на 01.01.2017 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19370083>.
4. Sexual Offences Act 2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>.
5. Примерный уголовный кодекс США по состоянию на 01.01.2017 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://constitutions.ru/?p=5849>.